

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Statssekretæren

Den internasjonale juristkommisjon, norsk avdeling
c/o Ketil Lund
Postboks 1148 Sentrum
0104 Oslo

Deres ref.:

Vår ref.:

Dato: 16. desember 2010

Kjører Jan Wassat Aas,

Etiske og rettslige problemstillinger ved kjøp av jagerfly fra Lockheed Martin

Først vil jeg få takke for brev stilet til forsvarsministeren og undertegnede med dato 1. desember 2010. Brevet understreker viktigheten av forbudet mot klaseammunisjon som trådte i kraft 1. august i år. Vi deler Den internasjonale juristkommisjon – norsk avdelings engasjement. For Norge har det høy prioritet å bidra til en effektiv og bredest mulig oppslutning om forbudet mot klaseammunisjon. Bare på den måten kan vi sørge for at de som rammes av fremtidige konflikter, skånes for de uakseptable skadevirkningene som denne våpentypen er dokumentert å forårsake.

Norge var initiativtaker til Oslo-prosessen som resulterte i Konvensjonen om klaseammunisjon. Ingen skal være i tvil om Norges holdning til denne våpentypen. Vi har da også påtatt oss å fremme de normer den fastsetter og gjøre vårt beste for å hindre at også stater som ikke er part i konvensjonen, bruker klaseammunisjon. Til sammen 108 stater har så langt undertegnet konvensjonen og dermed gitt til kjenne at de anser klaseammunisjon som et uakseptabelt stridsmiddel. Dette gir forbudet en moralsk gjennomslagskraft som også vil kunne påvirke politiske og strategiske beslutninger i de stater som hittil har valgt ikke å slutte opp om forbudet. For industrien må produksjon og utvikling av klaseammunisjon etter at konvensjonen kom på plass, fortone seg mindre attraktivt. Klaseammunisjon inngår ikke i dag i et fremtidsrettet internasjonalt marked for våpen og militær teknologi.

Lov 15. mai 2009 nr. 28 om gjennomføring av Konvensjonen om klaseammunisjon rammer medvirkning til bl.a. å utvikle eller produsere klaseammunisjon i strid med konvensjonen, jf dens § 1 sammenholdt med § 3. I merknadene fremgår at det er konvensjonens egne definisjoner som må legges til grunn i vurderingen av om en handling faller innenfor straffebudet eller ikke, se Ot.prp. nr. 7 (2008-2009) s. 24. En nærmere redegjørelse for tolkning av medvirkningsforbudet opp mot investering i selskaper som produserer klaseammunisjon, og i lys av den statspraksis som finnes så langt, er foretatt av Nystuen og Casey-Maslen i *"The Convention on Cluster Munitions – A Commentary"*, Oxford 2010, s. 130-137. Gjennomgangen viser at en rekke stater anser at slik investering er omfattet av konvensjonens forbud mot medvirkning. Den internasjonale folkerettskommisjon har på generelt grunnlag ansett at en stats finansiering av en annen stats folkerettsstridige virksomhet kan medføre et folkerettslig medvirkningsansvar.

Norge har tolket konvensjonens medvirkningsbestemmelser vidt. Som ICJ-Norge ganske riktig påpeker under henvisning til den nevnte lovproposisjonen, anses også investering i produksjon og utvikling av klaseammunisjon å kunne falle innenfor forbudet mot medvirkning. Etikkrådet for Statens Pensjonsfond – Utland har lagt en tilsvarende forståelse til grunn for de etiske retningslinjene rådet er satt til å forvalte. Det er ikke aktuelt for Norge å investere i selskaper som driver en virksomhet som anses å være i strid med konvensjonens forbudsbestemmelser.

ICJ-Norge reiser konkret spørsmål om norsk kjøp av jagerfly av typen F35 Lightning II produsert av Lockheed Martin kan rammes av konvensjonens medvirkningsansvar, sidestilt med det å finansiere produksjon av klaseammunisjon, og under forutsetning av at det forekommer produksjon i strid med konvensjonen. Det er også vist til danske holdninger til spørsmålet. For ordens skyld vil vi presisere at Danmark ikke har tatt stilling til kjøp av nye jagerfly og derfor heller ikke har stilt noen betingelser for et slikt kjøp.

Utgangspunktet for Norges del er hvilke handlinger som omfattes av forbudet mot medvirkning. Verken konvensjonen eller gjennomføringsloven definerer nærmere hva som omfattes av "investering", siden dette kun er angitt som eksempel på en handling som etter omstendighetene vil kunne rammes som medvirkning etter konvensjonen og dermed i norsk rett. Forståelsen av hva som kan anses som medvirkning i betydning "investering" må derfor bero på en tolkning av konvensjonens artikkel 1 (1) (c) og det som etter vanlig forståelse ligger i begrepet "investering".

Etter vår vurdering kan ikke kjøp av jagerfly anses å være medvirkning til produksjon m.v. av klaseammunisjon. For det første er det en forutsetning for at staten på denne måten skal kunne anses å medvirke i strid med konvensjonen, at det kan etableres en sammenheng mellom kjøp av jagerfly og produksjon av klaseammunisjon. Vi har vanskelig for å se at norsk kjøp av jagerfly på noen måte fremmer en beslutning hos Lockheed Martin om eventuelt å fortsette produksjon eller utvikling av

klaseammunisjon. Vi understreker også at ingen trekker i tvil Norges holdning om at klaseammunisjon er uakseptabelt. For det annet er det en klar forskjell på det å investere i en virksomhet med tanke på senere avkastning, og det å kjøpe varer og tjenester fra en tilbyder. Fordi formålet med investering er avkastning på kapital, vil en investor normalt ikke kunne skille ut eventuelle uakseptable deler av et selskaps virksomhet fra sin portefølje, og dermed heller ikke avverge en grad av medvirkning til selskapets samlede virksomhet. Kjøp av jagerfly har derimot kun til formål å skaffe Norge en forsvarskapasitet som ut fra fagmilitære vurderinger anses å være den best egnede.

Vi kan heller ikke se at dette faller annerledes ut ved en vurdering av samfunnsansvar. En eventuell kontrakt om produksjon av klaseammunisjon til det amerikanske forsvaret vil ikke i dag være forbudt i henhold til USAs nasjonale lovgivning eller folkerettslige forpliktelser. Vi vil uansett fortsette å legge stor vekt på å ivareta globale standarder for sikkerhet og miljø og hensynet til menneskerettighetene i internasjonal handel.

Utenriksdepartementet har ingen planer om å etablere et register over selskaper som til en hver tid opptrer i strid med Konvensjonen om klaseammunisjon. Slike lister finnes alt i dag, bl.a. den som ICJ-Norge viser til, og dette vil være til hjelp for investorers etiske vurderinger. En liste vil bare gi god informasjon så lenge bedrifters eierforhold og produksjonsmønster ikke endrer seg. Det kreves derfor en innsats dersom man skal holde slik informasjon à jour. For eksempel vil det kreve en nærmere vurdering å ta stilling til hvor langt produksjon av komponenter til klaseammunisjon bør inkluderes på en liste, og eventuelt hvilke flerbrukskomponenter som burde omfattes. En liste kan heller ikke erstatte den konkrete vurdering som en investor uansett må foreta, ikke minst ut fra en vurdering av sitt samfunnsansvar. Dette er nærmere redegjort for i St. meld. nr. 10 (2008-2009) – Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi.

Svaret er omforent med Forsvarsdepartementet.

Med vennlig hilsen

Espen Barth Eide